

به نام خدای خوبی‌ها

مجموعه کتاب‌های کار علوی

مؤلفان: محمد حسن سروی- نوشین رفیعی سخایی

مقدمه مؤلف

سعدی بشوی لوح دل از نقش غیر او علمی که ره به حق نماید جهالت است

گراںبهارترین میراث نیاکان پارسی زبانمان برای آیندگانی که ماییم، بدون شک هنر و فرهنگ و زبان و ادبیاتی است که در هر نقطه از بهنه گیتی در عظمت و استواری آن سخن‌ها گفته‌اند و کتاب‌ها نوشته‌اند.

بس لزوم آموختن و نگاه داشتن این مهم آشکار است و تردیدی در ضرورت آن نیست، اما چگونگی تحقق آن از اهم مواردی است که باید مورد توجه قرار گیرد.

ارتقای سطح آموزش زبان و ادبیات فارسی همواره از اهداف ما در تألیف کتابی است که هم‌اکنون در دست دارید. کتاب پیش‌روی شما تمامی مطالب کتاب درسی را به‌طور کامل در بر می‌گیرد و آن‌جا که با آوردن نکاتی فراتر از کتاب درسی، درک بهتر شما را از مطالب اصلی انتظار داشتیم، از این امر دریغ نورزیده‌ایم.

چینش مطالب گفته شده در هر درس از قاعده خاصی پیروی می‌کند، لذا پابندی به ترتیب مطالعه پیشنهادی را به صورت جدی خواستاریم.

در قسمت درسنامه، مطالب هر درس کتاب در بخش‌های زیر طبقه‌بندی شده‌اند:

تاریخ ادبیات: در این بخش آثار و اشخاص شاخص تاریخ ادبیات ایران و جهان در اندازه موردنیاز معرفی شده‌اند و سعی شده است از اضافه‌گویی‌های غیر ضروری پرهیز شود.

جدول واژگان درس: واژگانی که عموماً کم استفاده و یا ناملموس هستند از متن درس استخراج شده و با معنی و مترادف آشناتری در اختیار شما قرار گرفته است.

واژگان املایی: واژگانی که به اصطلاح ارزش املایی بالاتری دارند در این جدول طبقه‌بندی شده‌اند. توجه داشته باشید که واژگان این جدول علی‌رغم کامل بودن، شما را از مطالعه متن کتاب درسی بی‌نیاز نمی‌سازد.

هم‌خانواده‌ها: آن دسته از کلماتی که هم‌خانواده‌هایی در فارسی و یا عربی دارند در این بخش دسته‌بندی شده‌اند. سعی کردیم واژه‌ها تکراری نباشند.

معنی و مفهوم ابیات و عبارات: ابیات و عباراتی که درک معنی و مفهوم آن‌ها می‌توانست کمی مشکل باشد در این بخش کتاب به زبان ساده فارسی امروز برگردانده شده است. توجه داشته باشید که درک ادبی از مباحثی است که معمولاً قسمت قابل توجهی از نمره پایانی شما را به خود اختصاص می‌دهد و انتظار داریم با مطالعه این قسمت به سطوح مطلوبی از این نظر برسید.

دانش‌های ادبی و دانش‌های زبانی: آرایه‌ها، قالب‌های شعری و اصطلاحات ادبی در بخش دانش‌های ادبی و مباحث مربوط به زبان فارسی نیز در بخش دانش‌های زبانی مورد توجه قرار گرفته است.

در انتهای هر درس نیز پرسش‌های طبقه‌بندی شده‌ای با چینی قاعده‌مند در نظر گرفته شده است که انتظار می‌رود پس از مطالعه دقیق درسنامه قابل پاسخ‌دهی باشند. هم‌چنین در انتهای کتاب نیز مجموعه سؤالاتی به تفکیک درس و آزمون‌های جامع میانسال اول و دوم به‌منظور آمادگی هر چه بیشتر برای امتحانات در نظر گرفته شده است. پیشنهاد می‌شود پس از حل سؤالات برای بار اول، آن‌هایی را که پاسخ ندادید، غلط و یا با تردید پاسخ داده‌اید با علامت خاصی مشخص کرده و در ساعات پیش از امتحان به مطالعه و حل سؤالات علامت‌دار بپردازید.

در انتها ضمن آرزوی موفقیت روزافزون برای دانش‌آموزان عزیز، از همه مهربانانی که در تألیف این کتاب، دست یاری و محبت به سویم دراز کرده‌اند قدردانی می‌کنم.

فهرست

فصل اول

زیبایی آفرینش

ستایش ★

درس اول: بیش از اینها ★

درس دوم: خوب جهان را ببین! - صورتگر ماهر ★

اهداف

- ✓ آشنایی بیشتر و عمیق‌تر با تحمیدیه
- ✓ تقویت توانایی برقراری ارتباط عاطفی نزدیک با خداوند یکتا
- ✓ تقویت توانایی خواندن متن درس با لحن مناسب
- ✓ درک و استخراج پیام متن
- ✓ آشنایی بیشتر با سعدی و کتاب بوستان
- ✓ تقویت علاقه و شوق نسبت به ستایش و حمد پروردگار
- ✓ توجه به آموزه‌ی فرهنگی آغلا کلرا با یاد و نام خداوند بزرگ

تاریخ ادبیات

مستوره کردستانی: مستوره کردستانی یا مستوره اردلان در سال ۱۱۸۴ در خانواده‌ای اهل فرهنگ و ادب در سنندج به دنیا آمد، وی زیر سایه خانواده‌اش به تحصیل خود ادامه داد. از ادیبان معروف زمان خودش شد و در سال ۱۲۱۳ در سن ۲۹ سالگی درگذشت. از آثار او می‌توان به «دیوان اشعار» و «تاریخ اردلان» اشاره کرد. او را نخستین زن تاریخ‌نویس کرد در ایران، شمرده‌اند که به دو زبان کردی و فارسی شعر سروده است.

سعدی شیرازی: از مشهورترین شاعران ادبیات فارسی است که در قرن هفتم می‌زیست. اهل ادب به سعدی القاب استاد سخن، پادشاه سخن و شیخ اجل (به معنای بزرگوار) داده‌اند. بوستان سعدی به نظم سروده شده است و شامل ۱۰ بخش است. همچنین گلستان را سعدی در ۸ بخش به نظم و نثر نوشته است. از آثار او می‌توان به «بوستان»، «گلستان» و «کلیات» اشاره کرد. بوستان سعدی (سعدی نامه) منظوم‌سای است اخلاقی، اجتماعی و عرفانی در قالب مثنوی. اساس گلستان سعدی، بر بیان حکایت برده و هدف آن تربیت انسان‌هاست. (۶۵۶ هـ.ق)

واژه‌نامه

دستگیر، یاری‌گر، مددکار	فیل، نام رودی در کشور مصر
دیوان، کتاب شعر	لطف، مهربانی، خوش‌رفتاری
طلعت، درخشندگی، روشنایی	از سر نهادن، فراموش کردن، نادیده گرفتن، از یاد بردن

کَریم، بخشنده	مُتَّق، هم فکر، هم رای، هم داستان
خطابش، بخشاینده گناه	کُنّه، پایان و حقیقت هر چیزی، ذات
بِوِش، عذر، عذرخواهی	ماهیت، چیستی، حقیقت، ذات
بِوِش بَدیر، پذیرنده عذر و بوش، بخشنده	فرومانده، ناتوان، حیران و سرگشته
برستار، فرمانبردار، مطیع	جمال، زیبایی، نیکویی
بنی آدم، فرزندان حضرت آدم، انسان	بَصْر، چشم، بینایی، بینش
مرغ، در اینجا «برنده»	منتها، به پایان رساننده، آخر
بخت، خوشبختی، سعادت	تأمل کردن، اندیشیدن، درنگ کردن
از نخت به خاک آوردن، کنایه از بست و خوار کردن	به تدریج، کم کم، اندک اندک
خلیل، دوست، یکی از القاب حضرت ابراهیم (ع)	حاصل کردن، به دست آوردن، رسیدن به چیزی
نکو، (مخفف نیکو) پسندیده، خوب	مُحال، غیرممکن، ناشدنی
زینت ده، زیباکننده، زیبایی دهنده	صفا، پاکی، پاک دلی، پاکیزگی، خلوص
جلال، بزرگی، عظمت	بی، به دنبال، در راه و مسیر
مصطفی، برگزیده، صفت حضرت محمد (ص)	
تاج بر سر نهادن، کنایه از پادشاه شدن، صاحب بزرگی و مقام شدن	
ماورا، پشت سر، آن سوی، در بی، آن چه در پشت چیزی باشد.	

بِوِش بَدیر	مُحال	ماهیتش
خطابش	مصطفی	منتها
بَصْر	مُتَّق	به تدریج
تأمل	طلعت	دستگیر
صفا	عنوان	
حاصل	الهیتهش	

واژگان
همخانواده

کریم، کرم، اکرام، کرامت، تکریم	منتها، انتها، نهایت
لطف، لطیف، الطاف، لطافت	جمال، جمیل، جمیله، تجمل
جلال، جلیل، مجلل، تجلیل، آجل	صفا، تصفیه، مصفا
بصیر، بصیرت، ابصار، بصیر	حاصل، محصول، حصول، تحصیل

معنی و مفهوم

ستایش، به نام خدایی که جان آفرید

وی طلعت روی تو، زینت‌ده عنوان‌ها

ای نام تکوی تو، سر دفتر دیوان‌ها

ای خدایی که نام خوب تو سرآغاز کتاب‌های شعر است و ای خدایی که درخشندگی روی تو زیبایی‌بخش تمام نوشته‌ها است.

سخن گفتن اندر زبان آفرید

به نام خدایی که جان آفرید

به نام خداوندی آغاز می‌کنم که آفریننده جان است و به زبان، قدرت سخن گفتن را داده است.

کریم خطابخش بپوش‌پذیر

خداوند بخشنده دستگیر

خداوندی که گناهان را می‌بخشد و ما را یاری می‌کند، خداوندی که بخشنده است و اشتباهات پندگان را می‌بخشد و عذرخواهی پندگان را می‌پذیرد.

بنی‌آدم و مرغ و مور و مگس

برسنر امرش همه چیز و کس

همه موجودات عالم از جمله انسان‌ها و پرندگان و مورچه و مگس و همه چیزهایی که در عالم وجود دارد، فرمان خداوند را اطاعت می‌کنند.

یکی را به خاک اندر آرد ز نخت

یکی را به سر، بر نهد ناج بخت

خداوند هر که را بخواهد بلندمرتبه می‌کند و هر که را بخواهد از بزرگی به خواری و پستی می‌کشانند.

گروهی بر آتش بَرَد ز آب نیل

گلستان کند آشی بر خلیل

خداوند آنقدر توانا است که می‌تواند آتش را برای حضرت ابراهیم (ع) تبدیل به گلستان کند و فرعونیان را در آب رودخانه نیل غرق کند و به جهنم ببرد.

بزرگان نهاده بزرگی ز سر

به درگاه لطف و بزرگیش بر

در برابر مهربانی و بزرگی خداوند، پادشاهان و بزرگان، ادعای بزرگی ندارند و در برابر او فروتنی می‌کنند.

جهان منفق بر الهینش فرومانده از کُنه مهبینش

تمامی موجودات جهان بر خداوندی او هم‌نظر و هم‌رأی هستند و همگی از رسیدن به حقیقت و درک کردن خداوند، ناتوان هستند.

بشر ماورای جلالش نیافت بصر، منتهای جمالش نیافت

انسان هنوز نتوانسته مقامی بالاتر از مقام خداوندی را پیدا کند و بینایی انسان هم از درک زیبایی خداوند عاجز و ناتوان است.

نامل در آینه دل کنی صفایی به‌تدریج حاصل کنی

برای شناخت خداوند باید به دل خودت که مانند آینه‌ای پاک و روشن است، توجه کنی و به‌تدریج صفای قلب به‌دست آوری.

مُحال است سعدی که راه صفا توان رفت جز بر پی مصطفی

ای سعدی، غیرممکن است که به صفا و پاکی دل برسی مگر این‌که پیرو پیامبر اسلام باشی.

درسی اول

پیش از این‌ها

اهداف

- ✓ آشنایی بیشتر با تعمت‌های پروردگار توانا و آفریده‌های او
- ✓ توانایی اندیشه و تفکر نسبت به شناخت بهتر خداوند بزرگ
- ✓ تقویت علاقه و ایمان نسبت به پروردگار جهان
- ✓ شناخت ویژگی‌های ساختار و محتوای یک متن
- ✓ آشنایی بیشتر با لحن‌های مناسب خوانش شعر
- ✓ آشنایی بیشتر با واژگان و ترکیب‌های جدید زبان فارسی در متن درس
- ✓ شناخت بیشتر دو مقوله زبان و ادبیات
- ✓ آشنایی بیشتر با قیصر امین‌پور و آثار او
- ✓ تقویت توانایی کاربست آموزه‌های محتوا در گفتار و رفتار
- ✓ تقویت کاربست واژگان جدید متن در املا و نگارش

تاریخ ادبیات

هاتف اصفهانی: از شاعران دوره افشاریه و زندیه است؛ که در سرودن غزل از سهروردی و حافظ پیروی می‌کرد از آثار عرفانی وی می‌توان به «ترجمینده» اشاره کرد.

قیصر امین‌پور: استاد دانشگاه و شاعر معاصره وی از شاعران موفق پس از انقلاب به شمار می‌آید از آثار او می‌توان «در کوچه آفتاب» تنفس صبح، مثل چشمه مثل رود به قول پرستو و آینده‌های ناگهان» را نام برد.

ابوالقاسم قشیری: ابوالقاسم قشیری از عارفان بزرگ قرن پنجم هجری است که کتاب «رساله قشیریه» در شرح اصطلاحات و معرفی مشایخ عرفانی از آثار اوست. اصل این کتاب به زبان عربی است و یکی از شاگردان قشیری آن را به فارسی برگردانده است. این اثر با تصحیح و تعلیقات استاد فروزانفر به چاپ رسیده است.

واژه‌نامه

خشت، آجر خام، آجر	غرور، خودپسندی
الماس، سنگی گران‌بها و باارزش	بلور، شیشه
عاج، دندان فیل که بسیار گران‌قیمت و ارزشمند است.	بوریا، حصیر، زیراندازی که از نی می‌یافتند.
طوفان، آب فراوان و سیل شدید	غلام، نوکر، بنده، برده
نعره، فریاد بلند	اریاب، مالک، دارا، صاحب، رئیس، ارباب ≠ غلام
توفنده، غوغا کننده، پرخروش، خروشان	جرا، علف خوردن، چریدن
حضور، حاضر آمدن، شهود	انبوه، تعداد زیاد
خداوند، صاحب، مالک	از آن، برای، مال، متعلق به
طنین، آهنگ، انعکاس صدا	
بی‌ریا، بدون تظاهر و خودنمایی (ریا به معنای دورویی، نفاق)	
برج، بنای بلندی که در کنار قلعه برای دیدبانی می‌ساختند، قلعه	

واژگان
املایی

الماس	حضور	بلور
عاج	وحشت	نعره
رعد و برق	خاطر	وضو
طنین	ذهن	صحرا
طوفان	قصد	سراغ
توفنده	لحظه	

واژگان
هم‌خانواده

غرور، مغرور	قصد، مقصد، مقصود، قاصد
حضور، حاضر، محضر، حضرت، احضار	اریاب، رب، ربوب
رحم، رحیم، رحمان، مرحمت	مسافر، سفر، مسافرت
تصویر، صورت، تصوّر، مصوّر	